

nec visibile actu. Vicissim sol est in se visibilis, potest esse visibiliter praesens oculo atque ita ex parte sua visibilis actu; sed (quod exemplum ex Aristotele induci solet) oculus noctuae propter defectum virtutis visivae solem intueri nequit. Quamvis vero defectus uterque saltem supernaturaliter suppleri possit sola immutatione in virtute visiva, per eius nempe supernaturalem elevationem; discriminatamen semper manebit, quod vel supplendus est defectus visibilitatis actualis ex parte obiecti, supposita etiam proportione ad suum obiectum ex parte virtutis; vel supplendus est defectus ex parte virtutis, supposita actuali visibilitate obiecti in se. Iam his suppositis possumus inquirere propriam rationem luminis gloriae, quid non sit, et quid sit.

1º Deus in se ipso lux est spiritualis, h. e. in se ipso maxime et infinite cognoscibilis, et est per suam essentiam intime praesens omni intellectui non solum physice, sed cognoscibiliter, *quantum virtus et actualis dispositio et proprius modus* creati intellectus capax est. Ex parte igitur obiecti non aliud lumen requiritur, quo reddatur visible intellectui, nec *species intelligibilis*, qua intellectui coniungatur (1); sed Deus ipse per se intellectui ut obiectum vi-

(1) De ratione et munere specierum intelligibilium, ut a veteribus explicabantur, distincte inter alios agit Suarez (de Deo I. II. c. 12. n. 5. sqq.). Quia nimur cognitione producitur ab intellectu non sine concursu obiecti cogniti (cf. s. August. Trin. IX. n. 18.), necesse est ut obiectum coniungatur cum intellectu; quando vero obiectum per se ipsum in intellectu non est, eius vices suppleri dicunt per *speciem intelligibilem* ipsius obiecti sive acquisitam sive infusam. Haec *species impressa* est similitudo obiecti intellectum informans, non quasi ontologice esset res similis obiecto; sed quatenus est principium ad eliciendam actualem cognitionem (*speciem expressam*), quae est idealis sive (ut veteres loquebantur) intentionalis representatio et expressio (ἴκτυπωσις) ac *verbum mentale* obiecti cogniti. Unde *speciem impressam* hoc modo explicatam aiunt non se tenere ex parte cognoscentis, sed ex parte obiecti cognoscendi; nimur *species* haec non est virtus aliqua cognoscitiva superaddita intellectui, sed vice ipsius obiecti et per modum obiecti concurrit ad cognitionem intellectualem formandam, quae quod sit *cognitio*, habet ab intellectu, quod sit *cognitio talis obiecti*, habet a *specie*; hocque sensu dicebant, cognitionem determinari a *specie*. Hoc vero non ita debet intelligi, quasi *in specie cognita* cognosceretur obiectum, sicut oculi vi-

sibile praesens est, dummodo vires et proprius modus intellectus cognoscentis pares sint obiecto videndo.

At defectus est ex parte virium intellectus cognoscentis; nullus enim intellectus creatus per vires naturales et secundum proprium sibi connaturalem modum cognoscendi potest intuitive videre Deum, ut in se est; quemadmodum superius th. XIV. demonstravimus. Ergo vires intellectus necessario supplenda sunt, elevanda, et confortanda per charisma supernaturale ad visionem beatificam; hocque charisma est et dicitur proprie *lumen gloriae*. Sed charisma istud adhuc intelligi potest multipliciter. Nam

2º Posset concipi *auxilium* per modum supernaturalis concursus Dei, ita ut nulla fiat intestina mutatio in ipsa

dent obiectum in speculo; sed imo species ipsa saltem directe non cognoscitur, et est solummodo simul cum intellectu principium ad formandam cognitionem expressam *talis obiecti*; h. e. non est medium *in quo*, sed medium *quo* cognoscitur obiectum, sicut *lumen seu vis intellectus* dicitur medium, *sub quo* cognoscitur (S. Th. Quodlib. VII. a. 1.). Ceterum etiam inter Scholasticos non defuerunt, qui huiusmodi *species impressas* negarent, ut ex vetustioribus Durandus in 1. dist. 3. q. 6. n. 10. sqq. qui alio loco in 4. dist. 49. q. 2. n. 13. testatur, multos in hac re secum sentire. Inter recentiores Lessius ita loquitur. « Valde probabile est, nullam speciem impressam in cognitione intellectuali, praesertim intuitiva, esse necessariam; quia sive species adsit sive absit, potentia semper ab obiecto debet determinari; unde superflua videtur species. Confirmatur: quia si tales species essent necessariae, omnes angeli per se essent caeci, nec quisquam alterum aut quidquam rerum quae in mundo sunt, cernere posset. Unde deberent illis dari species tamquam conspicilia, per quae cernerent, vel potius tamquam novi oculi quibus efficerentur videntes » Less. De summo bono I. II. c. 8. n. 49.

Quidquid vero sit de illo concursu *speciei* per modum obiecti ad formandam cognitionem, si *species* concipiuntur solum ut ideae habituales in anima, quae sane negari non possunt (cf. S. Th. cont. Gent. I. c. 53; 1. q. 15. aa. 1. 3.); hoc modo *species* potius se tenent ex parte intellectus cognoscentis, qui per eas acquirit quandam habitudinem ad obiecta cognoscenda. Hoc igitur sensu lumen gloriae quatenus per illud mens supernaturaliter assimilatur Deo videndo, comparari posset cum *specie impressa*, atque eatenus posset admitti doctrina Vasquezii (disp. 43. c. 7.), qui lumen gloriae appellat speciem impressam; eo nimur sensu admitti potest ac debet, quo s. Thomas ait: « ad videndum Dei essentiam requiritur aliqua similitudo ex parte visivae potentiae, scilicet lumen divinae gloriae confortans intellectum ad videndum Deum... non au-

mentis facultate; sed Deus intellectu creato manente in suis viribus naturalibus utatur velut instrumento ad eliciendum supernaturalem actum visionis beatificae. In intellectu enim praeter naturales vires positivas intelligendi aiunt esse *potentiam obedientialem*, secundum quam intellectus sub immediata operatione Dei elicere potest quemvis actum intellectualis, qui in se creaturae non repugnet. Hoc modo re ipsa fieri visionem beatificam nullus theologus admittit (si forte Durandum excipias); sed imo hanc sententiam plerique acriori etiam censura damnant propter rationes, quas n. I. declaravimus. Verum si de possibiliitate quaeritur, multi gravissimi theologi censem, visionem beatificam per huiusmodi *elevationem extrinsecam* non repugnare (vide Suarez l. II. c. 13; Toletum in 1. q. 12. a. 5. conclusione 3^a). Ego fateor, me nulla ratione posse intelligere *actum vitalis, supernaturalem*, ab ipsa mente elicitem per auxilium extrinsecum, et quin in ipsa mente ulla fiat mutatio eique intrinsecus vires superaddantur supernaturales. Hoc igitur sensu vera mihi videtur doctrina Capreoli in 4. dist. 49. q. 4; Dominic Soto ib. q. 2. a. 4; Caietani et Dominic Bañez in 1. q. 12. a. 5. aliorumque, qui tenent, visionem beatificam per solum supernaturalem concursum absque inhaerente lumine gloriae absolute repugnare. Sed quidquid de possibiliitate sentiatur, apud omnes theologos certum est acratum, ut dixi, lumen gloriae re ipsa non consistere in huiusmodi concursu Dei.

3º Potest concipi lumen gloriae per modum *auxilii actualis*, ita ut vires naturales intellectus in sese et intrinsecus eleventur et confortentur, seu vires supernaturales addantur per continuam operationem Dei; non autem sit qualitas permanens per modum habitus. Ita explicata sententia de auxilio actuali interno non potest censeri damnata per definitionem Clementinam supra citatam (1). At-

tem per aliquam similitudinem creatam Dei essentia videri potest, quae ipsam divinam essentiam repraesentet, ut est in se » 1. q. 12. a. 2. Cf. Toletum in h. l. conclusione 4^a; et ad a. 5. conclusione 2^a. n. 4.

(1) « Mens Concilii Viennensis fuit condemnare errorem Beguardorum asserentium, per solas vires naturae posse videri Deum; ergo qui ponit

tamen analogia habituum supernaturalium et nominativum habitus fidei, qui ad actus supernaturales connaturaliter eliciendos infunduntur in hac vita, et habitus charitatis permanens etiam in altera vita, et communis penes theologos acceptio *luminis gloriae* pro dono inhaerente habituali, secundum quem usum propterea *lumen gloriae* etiam in Clementino decreto explicandum est, sufficienter demonstrant, lumen gloriae non solum per modum auxilii actualis sed per modum habitus immanentis, non ad analogiam gratiae actualis sed ad analogiam habitualis gratiae intelligi debere. « Non solum absolutam Dei omnipotentiam rimari decet, sed quid debitus rerum ordo depositat. Disponit enim Deus omnia suaviter. Igitur cum res naturales suis potentissimis et virtutibus instruxerit, et respectu supernaturalium nos etiam habitibus infusis donaverit, quibus debitas valeamus actiones exercere, cur negandum est, cum intellectus naturaliter Deum videre nequeat, lumine aliquo et virtute supernaturali ad id muneris divinitus perfici? » Dominic Soto 4. dist. 49. q. 2. a. 4.

4º Non defuerunt, qui docerent, mentem creatam in visione beatifica mere *passive* se habere, idque tripliciter: vel enim a) dicebant *lumen gloriae* esse *potentiam infusam*, qua sola producatur visio, hancque visionem recipi in mente tamquam in subiecto; vel b) aiebant, ipsum actum visionis effici et infundi immediate a Deo, ita ut lumen gloriae non sit aliud quam ipsa visio actualis; vel c) concipiebatur lumen gloriae tamquam dispositio subiecti ad recipiendum actum visionis immediate a Deo infusum. Has omnes sententias omnino falsas esse constat ex eo, quod visio essentialiter est *actus vitalis* ipsius mentis videntis, de quo paulo superius dicta sufficiunt (vide Suarez l. II. c. 10; c. 15. n. 22; Lessium De summo bono l. II. c. 7.).

5º Memorantur aliqui (cf. Lessium l. c.c. 2.), qui dixe-

auxilium supernaturale Dei et dicit hoc auxilium esse lumen, de quo loquitur Concilium, nihil asserit contra fidem... Nihilominus iudicio nostro vix potest intelligi definitio Concilii, nisi praeter auxilium et speciale concursum Dei ponatur aliqua qualitas tamquam forma et principium videnti » Bañez in 1. q. 12. a. 5. cf. Suarez l. II. c. 14.

runt, visionem Dei in beatis esse ipsam visionem increatam, qua Deus videt se ipsum, et quam ipse beatis communicat. Hoc placitum seu potius figmentum renovavit Thomassinus (De Deo l. VI. c. 16.), idque modis concipiendi et loquendi confusissimis et mea quidem opinione prorsus falsis. Ait a) Verbum ipsum esse *speciem impressam* in beatis, qua videant Patrem. « Videtur Deus a beatis non alia specie intelligibili quam Verbo ipso *mentem informante*. Pater facit et perficit opifia sua Verbum suum imprimendo... ultima et absolutissima ergo esse debet Verbi eiusdem impressio, ut *species impressa creaturae perficiendae sit ipsum Verbum* » ibi n. 1. 2. Porro b) *lumen gloriae* Thomassino est ipse Spiritus Sanctus in sua substantia; in beatis ergo Deus videtur a se ipso, quia vis et potentia qua videtur, est Spiritus Sanctus. « Adverte, inquit, illud in lumine tuo videbimus lumen, idem sonare ac, in Spiritu Sancto videbimus Verbum; ideoque *lumen gloriae quo videtur Deus, esse Spiritum Sanctum*... Adverte sic partes suas singulis in Deo personis congrue assignari...., ut Spiritu roborata mens formam Verbi ineat, per quam videat Patrem.... Advertis, lumen istud non tam donum esse aut lumen aliquod creatum a Spiritu Sancto infusum menti, quam ipsum Spiritum Sanctum menti illapsum.... Videtur Deus ita, ut constet evangelicum apostolicumque axioma, quod nulla creatura Deum videre possit; mens enim ipso Spiritu Sancto informata eique contemperata, iam supra creaturas evecta, iam in Deum proiecta est. Itaque liquet, quomodo beati Deum videant, et Deus tamen videri non possit nisi a se ipso: non videtur Deus nisi a Deo, quia vis et potentia qua videtur, est Spiritus Sanctus; species qua videtur est ipse Filius; et tamen mens creata sub hac specie, in hoc lumine delitescens Deum videt.... Est ergo Spiritus Sanctus lumen ipsum, quod appellant gloriae, quo collustratur mens, ut Patris vultum sustinere et contueri possit » ibid. n. 8-11.

At profecto imprimis contra hanc doctrinam *generatim* spectatam pugnant rationes evidentes. Visio, ut paulo ante diximus, est actus vitalis ipsius mentis videntis, ac propterea elicitus ab ipsa mente; non ergo potest esse actus

divinus increatus. Beati ipsi suo vitali actu vident et amant Deum, hisque ipsis actibus suis beatificantur; non vero isti actus possunt esse formaliter actus Dei, quibus Deus se ipsum videt et amat et in se beatus est. *Speciatim* deinde sententia et declaratio Thomassini, si obvio verborum sensu intelligitur, pluribus ex capitibus absurditatis convincitur. Nam a) ista « congrua partium assignatio pro singulis personis SS. Trinitatis » repugnat ipsi mysterio trium personarum, quae essentia et operatione unum sunt, et a beatis intuitive videntur omnes una eademque ratione ac *visione*, sicut sunt, identificatae cum divina essentia; repugnat, inquam, ista distributio, nisi mere *per appropriationem* intelligatur, secundum quam Patres loquuntur a Thomassino citati, qui tamen non de visione beatifica sed de gratia et supernaturali cognitione praesentis vitae agunt. b) Si *per appropriationem* Verbum (pro divina essentia sub formalis ratione veritatis) dicitur *species impressa*, et Spiritus Sanctus (pro divina essentia sub formalis ratione causae illuminantis) dicitur *lumen gloriae*; id solum admitti potest sensu superius declarato, quoad *speciem* quidem sensu negativo, quod nulla datur species, sed Deus in se ipso est obiectum visionis; quoad *lumen gloriae*, quod Deus est lux seu obiectum visionis et simul causa illius infusi luminis, quo mentes beatae informantur et elevantur ad *visionem intuitivam* Dei; sed nullo modo Deus potest esse, ut Thomassinus ait species et lumen *informans* mentem. Ut enim nihil dicam de eo, quod omnis *forma* est in se imperfecta et in potentia ad ulteriore perfectionem, mens cuius *forma* proprie dicta esset Deus, iam ipsamet Deus esset. Quam quidem absurditatem verba Thomassini in suo obvio sensu exprimerent: « nulla creatura Deum videre potest; mens enim ipso Spiritu Sancto informata iam supra creaturas evecta, iam in Deum proiecta est ».

6º Sepositis notionibus falsis de lumine gloriae, vera ac propria eius ratio, ut ex omnibus hactenus dictis satis constat, non aliter intelligi potest, nisi secundum communem theologorum explicationem, ut sit *vis quaedam intelligendi supernaturalis omni vi naturali eminentior, superad-*

dita intellectui beatorum et per modum habitus informans mentem, eamque elevans ad intuitivam visionem Dei, sicuti in se est. Cum enim mens rationalis ut imago Dei etiam naturā suā habeat vim imperfectam et inchoatam ad cognoscendum Deum, potest haec vis cognoscendi per superadditam virtutem supernaturalem ita elevari seu compleri ac perfici, ut Deum iam in se ipso clare et perfecte intueri possit. Unde haec virtus superaddita intellectui est quaedam supernaturalis assimilatio mentis creatae ad intellectum divinum in ipso modo cognoscendi essentiam divinam, atque ita quaedam suprema participatio illius lucis infinitae, qua Deus se ipsum videt; sive similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. « Nam visio nostra vel requies erit utcumque similis visioni vel requiei illius; sed aequalis non erit. Nam.... aliquo modo a nobis imus in ipsum, et iam hoc ipsum ire nostrum minus est requiescere; et tamen sic ire perfecte requiescere est. Et perfecta ergo requies est, quia Deus cernitur; et tamen adaequanda non est requiei illius, qui non a se in alium transit, ut quieteat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis, quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur.... Nec exsortes sumus eius, quem imitari possumus; quia et videntes participamus, et participantes imitamur » s. Gregor. M. Moral. I. XVIII. n. 93. Vide Lessium De summo bono I. II. c. 8. n. 50. sqq.

~~~~~*

THESIS XVII.

De visionis beatifica amplitudine extensiva quoad obiectum princeps et quoad obiecta secundaria.

« Beati eo ipso quod vident Deum, sicut in se est, 1º vident etiam tum omnes Dei perfectiones absolutas, tum divinas personas. 2º Ex rebusa Deo distinctis censendum est esse obiectum visionis pro omnibus comprehensoribus, quae sunt obiectum fidei pro viatoribus; alia vero ab eis videri, quantum ex intuitiva visione causae primae consequitur, et quantum singulorum status ac gradus in coelesti hierarchia postulat. »

I. Prima pars huius theses omnino certa est suppositis iis, quae inferius de perfectione et simplicitate absoluti *Esse*, et de identitate personarum cum divina essentia in Tractatu de Trinitate demonstrantur. Una simplicissima divina essentia est ipsum *Esse* absolutum, nimirum absque ulla in se ipso distinctione est omnis perfectio, quae sine imperfectione concipi potest. Nos illud *Esse* absolutum non intuemur, ut in se est, sed ex creaturis formamus notiones perfectionum, intellectus, voluntatis, sapientiae, bonitatis, sanctitatis, iustitiae etc., atque secundum has notiones perfectionum analogice Deum intelligimus, quid sit. Ideo in Deo diversas perfectiones distinguimus, non utique iudicando eas esse in ipso Deo distinctas; sed unam concipiendo absque expresso conceptu alterius. Hisce rationibus perfectionum et notiobus nostris respondet unum simplicissimum *Esse* divinum, quod revera est tum infinita sapientia, tum infinita iustitia etc. Proinde singulae illae perfectiones sunt in Deo omnis perfectio et sunt ipse Deus, quia sunt ipsum *Esse* infinitum. Hinc intueri hoc *Esse* divinum *ut in se est*, idem significat ac illud intueri *ut est* omnis absoluta perfectio. Est ergo evidens contradictio affirmare, a beatis videri Deum *ut in se est*, et tamen aliquam perfectionem quae formaliter est in Deo, non videri. Hoc enim ipso, quod aliqua perfectio quae est ipsum *Esse* absolutum, non videtur, iam illud *Esse* non videtur *ut in se est*, seu melius, omnino non videtur intuitive in se ipso; in se ipso enim est absque ulla distin-